

Arkivsaksnr. 26/2217

<u>Sak</u>	<u>Utvalg</u>
023/26	Sametingets plenum
015/26	Sametingsrådet – plenumsaker
	Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen

Saksframlegg

Arbeidet med handlingsplan mot vold i samiske samfunn er forankret i Mánočalbmi- erklæringen, hvor det legges til grunn at vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep skal forebygges og bekjempes gjennom helhetlig og langsiktig innsats.

I Sametingets melding om likestilling, Sábmme Jállu (2020), er vold i de samiske samfunn definert som ett av innsatsområdene. Sametingets målsetning er et samfunn hvor alle lever uten frykt, vold og overgrep. Sametingsmeldingen ble fulgt opp av Sametingets handlingsplan mot vold 2023-2025. Den ble vedtatt for å styrke arbeidet mot vold i de samiske samfunn. Vold er et omfattende samfunnsproblem, et menneskeretts problem, et demokratisk problem, et likestillings problem, et kriminalitets problem og et folkehelseproblem. I arbeidet med handlingsplanen ble det lagt til grunn Verdens helseorganisasjons definisjon av vold. Den definerer vold slik: «forsettlig bruk av, eller trussel om, fysisk makt eller tvang, rettet mot en selv, andre enkeltpersoner, eller en gruppe. For å regnes som vold må handlingen resultere i, eller ha høy sannsynlighet for å resultere i død, fysisk eller psykisk skade, eller mangelfull utvikling.»

Den vide definisjonen inkluderer både mellommenneskelig vold, selvpåført vold og kollektiv vold. I handlingsplanen ble mellommenneskelig vold i nære relasjoner, da inkludert fysisk, psykisk og seksuell vold, omfattet. Seksuell vold i de samiske samfunn utenfor nære relasjoner ble også inkludert. En del saker består av seksuell vold i nære relasjoner og seksuell vold utenfor nære relasjoner. Tysfjord sakene er eksempler på dette, og viser lovbruddenes kompleksitet.

Selvpåført vold er et problem i urfolks sammenheng. En internasjonal forsknings oversikt konkluderer med at det finnes indikasjoner på høyere forekomst av selvmord blant arktiske urfolk sammenlignet med majoritetsbefolkningen. Kollektiv vold som strukturell vold er definert som en form for vold hvor sosiale strukturer eller sosiale institusjoner skader mennesker gjennom å forhindre at deres grunnleggende behov oppfylles. I handlingsplanen ble den sett på som en del av bakteppet som fornorskningspolitikken er, og de strukturelle overgrep samer i dag opplever.

Handlingsplanen gjaldt alle typer volds berørte, uavhengig av kjønn, legning, alder og funksjonsnivå. Den inneholder 10 tiltak som retter seg mot forebygging, mer forskningsbasert kunnskap, gode tjenestetilbud og læremidler, utvikling av ord og begreper om seksualitet og kropp, samarbeid med ulike fagmiljøer og politikk utvikling både nasjonalt og internasjonalt. Dette var tiltak som Sametinget skulle gjennomføre, tiltak som krever samarbeid og tiltak som er avhengig av at nasjonale myndigheter tar sitt ansvar. Handlingsplanens periode er nå utløpt og Sametingsrådet legger med dette frem en samlet status for gjennomføringen med forslag til videre oppfølging.

Vurdering

Gjennom perioden har det vært arbeidet mot vold på ulike nivåer og med ulike tilnærminger. Arbeidet har hatt høy politisk og administrativ prioritet. Særlig viktig er arbeidet med holdningsendringer om nulltoleranse mot vold. Behovet for å utvikle begreper for kropp og seksualitet på samisk er tydelig kommunisert, og arbeid er igangsatt. Å sikre et likeverdig tilbud for samiske barn og risikoutsatte voksne i Barnehus har hatt høy prioritet. Et krisesentertilbud for den samiske befolkning er et kommunalt og statlig ansvar, men Sametinget har bidratt til endringer i krisesenterloven og løftet saken på lokalt og nasjonalt nivå. Sametinget samarbeider med ulike organisasjoner og Regjeringen om utvikling av tilbud for samiske voldsberørte. Av særskilt betydning har vært Sametingets arbeid for å få egne tiltak i statlige handlingsplaner og opptrappingsplaner mot vold og overgrep. De fleste tiltakene i Sametingets handlingsplan er nå gjennomført eller fulgt opp gjennom andre prosesser, men flere områder krever videre innsats - særlig forskning, utvikling av tjenestetilbud og holdningsskapende arbeid. Dialog og konsultasjoner med statlige myndigheter og samarbeid med faglige miljøer er en pågående prosess. Behov for mer kunnskap og tiltak har vist seg gjennom handlingsplanens periode. Av disse kan nevnes:

Økte arealinngrep mot samiske næringer og levesett kan medføre psykisk stress og økte helseplager. Av forskning fra andre urfolkssamfunn fremkommer det at dette kan gi økt forekomst av vold. Dette er et område det er behov for mer kunnskap om.

Digital vold er et økende samfunnsproblem som også rammer samiske samfunn. Det omfatter blant annet overvåking, trusler, spredning av private bilder, netthets, seksuelle overgrep på nett og digital mobbing. Sametinget må være rustet til å møte denne utviklingen gjennom kunnskap, forebygging og tilgjengelig hjelp til dem som rammes.

Særlig alvorlig er utviklingen der barn og unge utsettes for grooming, manipulasjon og rekruttering til kriminelle miljøer gjennom digitale kanaler. Digitale plattformer brukes i økende grad til å utnytte, påvirke og kontrollere unge mennesker.

I Politiets sikkerhetstjenestes nasjonale trussel- og sikkerhetsvurderinger pekes det på økt risiko for radikalisering, rekruttering og påvirkning via digitale arenaer. Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) løfter også frem behovet for sterkere beskyttelse mot digital vold, særlig rettet mot barn og unge, og hvordan dette utfordrer dagens beskyttelsesmekanismer. Amnesty International har blant annet dokumentert

omfattende hets mot samer i sosiale medier. Dette viser at samiske barn og unge ikke bare eksponeres for generell nettbasert vold og utnyttelse, men også for etnisk motivert hets og trakassering.

Regjeringens forslag til lov om aldersgrense for bruk av sosiale medier er et viktig skritt for å styrke beskyttelsen av barn og unge i digitale rom. For at slike tiltak skal være effektive også for samiske barn og unge, må de utformes med kunnskap om samiske samfunns særtrekk og de utfordringene samiske barn møter på nett. Generelle nasjonale tiltak er ikke tilstrekkelig dersom den samiske dimensjonen ikke ivaretas tydelig.

Arbeidet mot vold og overgrep i samiske samfunn må derfor også omfatte digitale arenaer, og inkludere tiltak mot netthets, digital kontroll, rekruttering, utnyttelse og overgrep på nett.

Gjennomgang av tiltak i Sametingets handlingsplan

1. Forebygge vold i samiske samfunn.

Sametinget har, i samarbeid med Regionalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress Nord, inngått avtale reklamebyrå om utarbeidelse av holdningskampanje mot seksuell vold. Kampanjen har målgruppe unge menn i alderen 16-35 år i Sápmi. Sekundær målgruppe er jenter, unge kvinner, foreldre, lærere og voksne rollemodeller i Sápmi som kan støtte og formidle det samme budskapet videre. Budskapet for kampanjen vil være: Nulltoleranse for seksuelle overgrep. Kampanjen vil sette søkelys på de nye samtykkebestemmelsene om seksuell omgang i straffeloven, som krever aktivt samtykke til seksuell omgang. Aktivt samtykke krever klar dialog. I arbeidet med kampanjen er det satt søkelys på behovet for ord på samisk på kropp, grensesetting og seksualitet. Samiske ungdommer har kommet med forslag til begreper som vil bli brukt i kampanjen. Kampanjen vil produsere bok, presenteres på sosiale plattformer, produsere klistremerker og kondomer. Den vil lanseres på alle tre samiske språk. Det vil være landingsside for kampanjen på Regionalt senter for vold og traumatisk stress Nords hjemmeside. Kampanjen vil også deles på Sametingets sosiale plattformer. Kampanjens varighet er 1 år, og skal ruller ut i løpet av 2026.

Sametinget har hvert år markert FNs internasjonale dag for avskaffelse av vold mot kvinner. 25. november lyssettes Sametingsbygningen i orange og budskap om behov for avskaffelse av vold mot kvinner presenteres i sosiale medier. Ulike temaer har vært løftet i denne markeringen, i 2025 var temaet kampen mot digital seksuell vold mot barn og unge.

Sametinget deltar i nettverk om forebygging av vold og overgrep mot barn. Nettverket drives av Statsforvalterne i Finnmark og Troms, Nordland og Trøndelag. Kommunene gis opplæring og støtte i sitt arbeid med barn og unge. Sametinget bidrar med kunnskap og fokus på forebygging for samiske barn og unge.

Sametinget deltar i Samarbeidsforum om vold og overgrep i Sápmi. Nettverket samler fagfolk fra flere samiske miljøer og Sametinget innhenter og bidrar med faglig kunnskap om feltet.

TryggEst er en modell for forebygging og avdekking av vold mot sårbare voksne i kommunene. Sametinget deltar i nasjonal faggruppe for utvikling av TryggEst og i arbeidet for å utvikle tilbudet i samiske kommuner. Sametinget har avholdt møte for kommunene i Finnmark for å synliggjøre og utvikle tilbudet.

Sametinget har startet et prosjektarbeid sammen med Samisk nasjonal kompetansetjeneste - psykisk helsevern og rus om selvmordsforebygging. Formålet med prosjektet er å få et bedre bilde av blant annet hva samiske kommuner allerede gjør for å forebygge selvmord, og hvordan disse tiltakene passer med samisk språk og kultur.

2. Bidra til økt forskning på vold i samiske samfunn.

Sametinget ser behovet for ytterligere forskningsbasert kunnskap om vold i samiske samfunn. Behovet er godt dokumentert - både NKVTS - rapporten *Når tausheten brytes* og NIMs temarapport om vold og overgrep i samiske samfunn peker på betydelige kunnskapshull og anbefaler videre forskning på feltet. Sametinget har begrensede muligheter til selv å finansiere forskningsprosjekter, og peker på statlig ansvar for å fremskaffe relevant kunnskap. I konsultasjoner med Regjeringen om handlingsplan mot vold: Frihet fra vold (2021- 2024) og i Regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024-2028), har det vært løftet frem fra Sametinget behov for mer forskning på området. I konsultasjonene ble det enighet om følgende:

Forskning på vold og overgrep i det reindriftssamiske samfunn. Dette etter konkret innspill fra Norske reindriftssamers landsforbund. Våren 2026 vil Nasjonalt kompetansesenter for vold og traumatisk stress (NKVTS) lansere forskningsrapport: *Veahkki*, om volden som erfares i reindrifta. Sametinget har deltatt i referansegruppe for prosjektet. Forskningen presenteres på Sametingets reindriftskonferanse i mai.

Sametinget løftet i konsultasjoner også behovet for forskning på vold mot samiske funksjonsnedsatte, eldre, LHBTIQ+ personer og på digital vold mot samiske barn og unge. På oppdrag fra Regjeringen har NKVTS utarbeidet oversikt over forskning og faglitteratur som finnes om vold og overgrep i samiske samfunn. Rapporten kommer med anbefalinger om videre forskning, men Sametinget ser at det er behov for å følge opp behovet for mer forskning på ovennevnte grupper.

Sametinget ser frem til lansering av rapporter av forskning på Sami Nor 3 rapporten, hvor det vil kunne være relevant forsknings kunnskap om vold i samiske samfunn.

3. Evaluere samiske læremidler om kropp, grensesetting og seksualitet.

Sametinget finansierer læremidler på samisk om temaet, og vil evaluere om læremidlene bidrar til en best mulig undervisning om temaet. Sametinget har finansiert lærebok for barnehage og 1.- 4. klasse på nordsamisk. Det foreligger i dag begrensede læremidler om temaet. Det har ikke vært gjennomført en evaluering av de foreliggende læremidlene, og tiltaket foreslås videreført.

4. Bidra til at samiske ord og begrep om seksualitet og kropp normaliseres i samfunnet.

Det meldes fra samiske fagmiljøer mangel og lite bruk av begreper på samisk for kropp, grensesetting og seksualitet. Gode og nøytrale begreper er viktige for å bryte tabuer og skape åpenhet. I tillegg til ovennevnte holdningskampanje, har Sametinget innledet samarbeid med Likestillingscenteret KUN om tilpasning og oversetting av Doavisa til samiske språk. Doavisa handler om tema som kropp, seksualitet og grensesetting, og skal henges opp på do på ungdomsskoler og videregående skoler. Da kan ungdommer i ro lese om temaer som ellers kan være vanskelig å snakke om. I dette arbeidet støter man på behovet for terminologi på samiske språk om temaet. Det samarbeides derfor med samiske ungdommer om hvilke samiske ord som kan brukes i arbeidet.

5. Bidra til å sikre krisesentertilbud til den samiske befolkningen.

Det er behov for et nasjonalt krisesentertilbud som innehar samisk språk og kulturkompetanse. Sametinget har løftet frem dette behovet og ansvaret overfor kommunale og statlige myndigheter ved flere anledninger.

I konsultasjon med Regjeringen om ny krisesenterlov ble det enighet om nytt tillegg i § 3 med følgende ordlyd: "Dei særskilte rettane til samiske brukarar skal varetakast i krisesentertilbodet." Sametinget er i dialog med Regjeringen om hvordan denne ordlyden skal følges opp i krisesentrenes arbeid.

Sametinget har deltatt i referansegruppe for å utvikle krisesentertilbud for den samiske befolkning i Indre Finnmark. Utredningen ble finansiert av Barne, ungdoms og familiedirektoratet og ledet av Karasjok kommune.

6. Ta initiativ til møte med kommunene og Statsforvalter for å kartlegge evt behov for å oppfølging av "Jasska/ Trygg."

Sametinget har vært og er i dialog med kommunene Hamarøy og Narvik og Statsforvalteren i Nordland om møte. Det planlegges videre kontakt med relevante aktører fremover i tid.

7. Bidra til å sikre at samiske barn får et likeverdig tilbud i Barnehuset.

Sametinget har løftet denne saken i ulike fora nasjonalt og internasjonalt gjennom flere år. Det har vært konsultasjoner med Regjeringen og Finnmark politidistrikt om opprettelsen av Barnehus i Finnmark. Barnehus i Finnmark har nå tre lokasjoner i Alta, Kirkenes og Karasjok med samisk språk og kulturkompetanse.

Barnehuset gir tilbud til samiske barn, unge og sårbare voksne. Det er behov for et ambulerende team som kan bistå de andre barnehusene i landet i møte med samiske barn. Det vil følges opp i det videre arbeid.

8. Løfte vold som tema på ulike internasjonale fora og i urfolksmiljø for å bekjempe vold mot urfolk.

Sametinget har i flere år deltatt på FNs kvinnekommisjon i New York. Temaet vold i urfolkssamfunn har vært løftet ved hver deltakelse og spilt inn til slutterklæring for konferansen.

Sametinget har også deltatt med innlegg i ulike faglige fora i Europarådet, hvor vold mot urfolk har vært tema.

Sametinget har deltatt med innlegg i faglige fora i Verdens helseorganisasjon, WHO, om vold i urfolkssamfunn.

Sametinget har dialog med Sametinget i Sverige om samarbeid om kunnskapsdeling og behov for mer forskning.

Sametinget har deltatt i møter og rapportering til Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner.

9. Være en aktiv bidragsyter og konsultasjonspart i regjeringens utvikling av politikk på feltet.

Sametinget har hatt og har tett dialog med Regjeringen om utarbeidelse av nasjonale handlingsplaner og opptrappingsplaner på feltet. Gjennom konsultasjoner med Sametinget har det blitt oppnådd enighet om egne tiltak for å bekjempe vold i de samiske samfunn.

10. Fortsette sitt samarbeid med ulike fagmiljøer og organisasjoner.

Samarbeidet med ulike fagmiljøer er av stor verdi for Sametingets arbeid mot vold. I perioden har Sametinget deltatt i ulike fora og møter både i samisk, nasjonal og internasjonal sammenheng.

Sametingsrådets innstilling

Videre oppfølging av tiltakene og nye behov for innsats

Arbeidet mot vold er et langsiktig samfunnsoppdrag som krever innsats på flere nivåer og fra ulike samfunnsaktører. I en verden som preges av politisk uro, kamp om ressurser og klimaendringer vil urfolk merke konsekvensene tydelig. Særlig utsatt er kvinner, barn og andre sårbare grupper utsatt. Arbeidet mot vold vil derfor måtte være dynamisk og tilpasset de raske samfunnsendringene vi står ovenfor. Selv om hoveddelen av tiltakene i Sametingets handlingsplan mot vold 2023-2025, er gjennomført eller fulgt opp i andre prosesser, gjenstår det fortsatt områder som må følges opp videre. Tiltakene som følger under er ikke satt opp i prioritert rekkefølge. Sametinget vil prioritere følgende tiltak i den videre innsatsen:

Ha en helhetlig tilnærming til voldsbegrepet i samiske samfunn

Voldsbegrepet skal forstås bredt og omfatte mellommenneskelig vold, digital vold, negativ sosial kontroll, hets og diskriminering, selvpåført vold samt strukturell vold som påvirker levekår og livssituasjon. Sametinget vil:

- legge til grunn en helhetlig forståelse av vold i sitt arbeid.
- sikre at tiltak utvikles på tvers av sektorer og nivåer.
- arbeide for at strukturelle forhold som påvirker risiko for vold synliggjøres og følges opp i relevant politikk.

Arbeide for forebygging av vold i de samiske samfunn

Det er gjennom forebygging at man kan oppnå de største samfunnsmessige endringene. Å utsettes for vold er ikke noe som skal løses privat eller internt i samfunnet. Sametinget vil:

- arbeide for nulltoleranse for vold i de samiske samfunn.
- arbeide systematisk mot hets, diskriminering og samehets som en del av voldsfeltet.
- styrke rapporterings- og støttemekanismer for personer som utsettes for vold.
- bidra til at TryggEst modellen utvikles i de samiske kommunene ved deltakelse i relevante fora.

Arbeide for forebygging rettet mot barn og unge

Forebygging av vold som angår barn og unge skal prioriteres særskilt, og omfatte både fysiske og digitale arenaer.

Sametinget vil:

- bidra til at samiske barn og unge får den nødvendige kunnskapen om vold, kropp, seksualitet og grensesetting på samisk språk og med samisk kulturforståelse.
- forebygge digital vold, herunder hets, overgrep, grooming og rekruttering av barn og unge til kriminelle miljøer på nett.
- arbeide systematisk mot hets, diskriminering og samehets blant barn og unge, særlig i digitale arenaer.

Arbeidet skal organiseres etter tre nivåer av forebygging, og følger samme modell som Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress:

- universell forebygging for hele befolkningen.

- selektiv forebygging rettet mot risikogrupper.
- indikativ forebygging for personer som er utsatt for vold eller overgrep.

Styrke forebygging gjennom arbeid med personer som utøver vold

Sametinget vil:

- arbeide for utvikling av lavterskeltilbud og behandlingsopplegg.
- bidra til tiltak som kan bryte voldsmønstre og hindre gjentakelse.
- sikre at tilbudene har samisk språk- og kulturkompetanse.

Styrke arbeidet mot digital vold og teknologifasiliterte overgrep

Digital vold og overgrep er et økende problem, særlig for barn og unge.

Sametinget vil:

- bidra til forebygging gjennom kunnskap og undervisning.
- arbeide for at hjelpetjenester og politi har nødvendig kompetanse.
- bidra til støtte- og oppfølgingstilbud til personer utsatt for digitale overgrep.

Forebygge og motvirke negativ sosial kontroll og taushetskultur

Sametinget vil:

- bidra til å utvikle trygge arenaer for å varsle om vold og overgrep.
- støtte tiltak som reduserer stigma og barrierer for å søke hjelp.
- bidra til kunnskapsutvikling om sosial kontroll i samiske samfunn.

Løfte vold som tema på ulike internasjonale fora og i urfolksmiljø for å bekjempe vold mot urfolk

Det er behov for å sette fokus på vold i urfolkssamfunn i internasjonale og allsamiske fora. Sametinget vil:

- fortsette å være en tydelig stemme om vold i samiske samfunn i internasjonale og allsamiske fora.
- peke på behovet for mer internasjonal forskning om vold i urfolkssamfunn.

Bidra til videre forskning på vold i de samiske samfunn

Forskningsbasert kunnskap er nødvendig for å få et best mulig bilde av omfang, ulike former for vold og hvilke behov som gjelder. Sametinget vil:

- arbeide for mer kunnskap om omfang av vold og hvilke tiltak som kan forebygges og gi best mulig hjelp til berørte av vold.
- arbeide for forskning på vold mot samiske eldre, barn og unge, LHBTIQ- befolkningen, funksjons nedsatte, digital vold og selvpåført vold.
- arbeide for økt kunnskap om sammenhenger mellom psykisk helse, selvmord og vold.
- bidra til å integrere selvmordsforebygging i det helhetlige arbeidet mot vold.

- arbeide for mer kunnskap om hvilke konsekvenser for forekomst og form for vold, som kan skyldes økte areal inngrep og press mot samisk leveste.

Videre innsats for samiske brukere av krisesentre

Det er behov for et nasjonalt tilbud til samiske brukere med samisk språk og kulturkompetanse. Staten har ansvar for å gi et slikt tilbud til den samiske befolkning. I ny lov om krisesentre er rettighetene til samiske brukere tydeliggjort. Sametinget vil:

- i konsultasjoner med Regjeringen be om tydeliggjøring av hvordan samiske brukeres rettigheter skal ivaretas i krisesentrene.
- arbeide for at ansatte i krisesentre gis kompetanse i samisk språk og kultur.

Videre innsats for samiske brukere av Barnehuset

Det er behov for et nasjonalt tilbud til samiske brukere med samisk språk og kulturkompetanse. Staten har ansvar for å gi et slikt tilbud til den samiske befolkning. Rettigheter til å bli møtt med samisk språk og kulturkompetanse i Barnehuset omfatter også samiske barn utenfor Finnmark. Sametinget vil:

- i konsultasjoner med Regjeringen be om at det opprettes et ambulant team som kan bistå de andre barnehusene i Norge med samisk språk og kulturkompetanse.
- arbeide for at ansatte i Barnehusene gis kompetanse i samisk språk og kultur. Sametinget vil arbeide for at Barnehuset i Finnmark, med et særlig samisk ansvar, styrkes.

Evaluer samiske læremidler om kropp, grensesetting og seksualitet

Læremidler på samisk om kropp, grensesetting og seksualitet er nødvendig for å gi samiske barn og unge god og relevant undervisning. Sametinget vil:

- utarbeide oversikt over tilgjengelige læremidler på området på samiske språk.

- evaluere læremidlene som foreligger med formål å gi best mulig undervisning om temaet.

Bidra til at samiske ord og begrep om seksualitet normaliseres i samfunnet

Det er behov for å utvikle samiske termer som beskriver kropp, grensesetting og seksualitet. Dette er et omfattende arbeid, som vil kreve ressurser og tid. Sametinget vil:

- i samarbeid med relevante aktører fortsette arbeidet med å utvikle samiske termer på området.

Ha dialog med Statsforvalter og kommuner for å kartlegge evt. behov for oppfølging etter Tysfjordsakene

Sametinget er opptatt av at det videre arbeidet med oppfølging av Jasska/Trygg prosjektet. Sametinget vil:

- vil fortsette sin dialog med Statsforvalter og kommuner om kartlegging av behov for oppfølging.
- ha dialog med Árran lulesamiske senter om behovet for oppfølging av berørte av vold.

Være en aktiv bidragsyter og part i konsultasjoner om regjeringens utvikling av politikk på felt

Å verne innbyggere mot vold og overgrep er ett statlig ansvar. Regjeringens arbeid i form av lover, nasjonale handlingsplaner og opptrappingsplaner er derfor av avgjørende betydning. Sametinget vil:

- være en aktiv bidragsyter og part i konsultasjoner om regjeringens utvikling av tiltak på feltet.

Fortsette sitt samarbeid med ulike fagmiljøer og organisasjoner

Å ha nær kontakt og ha faglig oppdatert kunnskap om feltet, er en forutsetning for å utvikle politikk på feltet. Sametinget vil:

- fortsette kontakten med relevante fagmiljøer og organisasjoner med formål å bidra til faglig utvikling på feltet.

Sametingsrådet – plenumsaker _ 015/26

Sametingsrådets innstilling

Videre oppfølging av tiltakene og nye behov for innsats

Arbeidet mot vold er et langsiktig samfunnsoppdrag som krever innsats på flere nivåer og fra ulike samfunnsaktører. I en verden som preges av politisk uro, kamp om ressurser og klimaendringer vil urfolk merke konsekvensene tydelig. Særlig utsatt er kvinner, barn og andre sårbare grupper utsatt. Arbeidet mot vold vil derfor måtte være dynamisk og tilpasset de raske samfunnsendringene vi står ovenfor. Selv om hoveddelen av tiltakene i Sametingets handlingsplan mot vold 2023-2025, er gjennomført eller fulgt opp i andre prosesser, gjenstår det fortsatt områder som må følges opp videre. Tiltakene som følger under er ikke satt opp i prioritert rekkefølge. Sametinget vil prioritere følgende tiltak i den videre innsatsen:

Ha en helhetlig tilnærming til voldsbegrepet i samiske samfunn

Voldsbegrepet skal forstås bredt og omfatte mellommenneskelig vold, digital vold, negativ sosial kontroll, hets og diskriminering, selvpåført vold samt strukturell vold som påvirker levekår og livssituasjon. Sametinget vil:

- legge til grunn en helhetlig forståelse av vold i sitt arbeid.
- sikre at tiltak utvikles på tvers av sektorer og nivåer.

- arbeide for at strukturelle forhold som påvirker risiko for vold synliggjøres og følges opp i relevant politikk.

Arbeide for forebygging av vold i de samiske samfunn

Det er gjennom forebygging at man kan oppnå de største samfunnsmessige endringene. Å utsettes for vold er ikke noe som skal løses privat eller internt i samfunnet. Sametinget vil:

- arbeide for nulltoleranse for vold i de samiske samfunn.
- arbeide systematisk mot hets, diskriminering og samehets som en del av voldsfeltet.
- styrke rapporterings- og støttemekanismer for personer som utsettes for vold.
- bidra til at TryggEst modellen utvikles i de samiske kommunene ved deltakelse i relevante fora.

Arbeide for forebygging rettet mot barn og unge

Forebygging av vold som angår barn og unge skal prioriteres særskilt, og omfatte både fysiske og digitale arenaer.

Sametinget vil:

- bidra til at samiske barn og unge får den nødvendige kunnskapen om vold, kropp, seksualitet og grensesetting på samisk språk og med samisk kulturforståelse.
- forebygge digital vold, herunder hets, overgrep, grooming og rekruttering av barn og unge til kriminelle miljøer på nett.
- arbeide systematisk mot hets, diskriminering og samehets blant barn og unge, særlig i digitale arenaer.

Arbeidet skal organiseres etter tre nivåer av forebygging, og følger samme modell som Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress:

- universell forebygging for hele befolkningen.
- selektiv forebygging rettet mot risikogrupper.
- indikativ forebygging for personer som er utsatt for vold eller overgrep.

Styrke forebygging gjennom arbeid med personer som utøver vold

Sametinget vil:

- arbeide for utvikling av lavterskeltilbud og behandlingsopplegg.
- bidra til tiltak som kan bryte voldsmønstre og hindre gjentakelse.
- sikre at tilbudene har samisk språk- og kulturkompetanse.

Styrke arbeidet mot digital vold og teknologifasiliterte overgrep

Digital vold og overgrep er et økende problem, særlig for barn og unge.

Sametinget vil:

- bidra til forebygging gjennom kunnskap og undervisning.
- arbeide for at hjelpetjenester og politi har nødvendig kompetanse.
- bidra til støtte- og oppfølgingstilbud til personer utsatt for digitale overgrep.

Forebygge og motvirke negativ sosial kontroll og taushetskultur

Sametinget vil:

- bidra til å utvikle trygge arenaer for å varsle om vold og overgrep.
- støtte tiltak som reduserer stigma og barrierer for å søke hjelp.
- bidra til kunnskapsutvikling om sosial kontroll i samiske samfunn.

Løfte vold som tema på ulike internasjonale fora og i urfolksmiljø for å bekjempe vold mot urfolk

Det er behov for å sette fokus på vold i urfolkssamfunn i internasjonale og allsamiske fora. Sametinget vil:

- fortsette å være en tydelig stemme om vold i samiske samfunn i internasjonale og allsamiske fora.
- peke på behovet for mer internasjonal forskning om vold i urfolkssamfunn.

Bidra til videre forskning på vold i de samiske samfunn

Forskningsbasert kunnskap er nødvendig for å få et best mulig bilde av omfang, ulike former for vold og hvilke behov som gjelder. Sametinget vil:

- arbeide for mer kunnskap om omfang av vold og hvilke tiltak som kan forebygge og gi best mulig hjelp til berørte av vold.
- arbeide for forskning på vold mot samiske eldre, barn og unge, LHBTIQ- befolkningen, funksjons nedsatte, digital vold og selvpåført vold.
- arbeide for økt kunnskap om sammenhenger mellom psykisk helse, selvmord og vold.

- bidra til å integrere selvmordsforebygging i det helhetlige arbeidet mot vold.
- arbeide for mer kunnskap om hvilke konsekvenser for forekomst og form for vold, som kan skyldes økte areal inngrep og press mot samisk leveste.

Videre innsats for samiske brukere av krisesentre

Det er behov for et nasjonalt tilbud til samiske brukere med samisk språk og kulturkompetanse. Staten har ansvar for å gi et slikt tilbud til den samiske befolkning. I ny lov om krisesentre er rettighetene til samiske brukere tydeliggjort. Sametinget vil:

- i konsultasjoner med Regjeringen be om tydeliggjøring av hvordan samiske brukeres rettigheter skal ivaretas i krisesentrene.
- arbeide for at ansatte i krisesentre gis kompetanse i samisk språk og kultur.

Videre innsats for samiske brukere av Barnehuset

Det er behov for et nasjonalt tilbud til samiske brukere med samisk språk og kulturkompetanse. Staten har ansvar for å gi et slikt tilbud til den samiske befolkning. Rettigheter til å bli møtt med samisk språk og kulturkompetanse i Barnehuset omfatter også samiske barn utenfor Finnmark. Sametinget vil:

- i konsultasjoner med Regjeringen be om at det opprettes et ambulant team som kan bistå de andre barnehusene i Norge med samisk språk og kulturkompetanse.
- arbeide for at ansatte i Barnehusene gis kompetanse i samisk språk og kultur. Sametinget vil arbeide for at Barnehuset i Finnmark, med et særlig samisk ansvar, styrkes.

Evaluer samiske læremidler om kropp, grensesetting og seksualitet

Læremidler på samisk om kropp, grensesetting og seksualitet er nødvendig for å gi samiske barn og unge god og relevant undervisning. Sametinget vil:

- utarbeide oversikt over tilgjengelige læremidler på området på samiske språk.
- evaluere læremidlene som foreligger med formål å gi best mulig undervisning om temaet.

Bidra til at samiske ord og begrep om seksualitet normaliseres i samfunnet

Det er behov for å utvikle samiske termer som beskriver kropp, grensesetting og seksualitet. Dette er et omfattende arbeid, som vil kreve ressurser og tid. Sametinget vil:

- i samarbeid med relevante aktører fortsette arbeidet med å utvikle samiske termer på området.

Ha dialog med Statsforvalter og kommuner for å kartlegge evt. behov for oppfølging etter Tysfjordsakene

Sametinget er opptatt av at det videre arbeidet med oppfølging av Jasska/Trygg prosjektet. Sametinget vil:

- vil fortsette sin dialog med Statsforvalter og kommuner om kartlegging av behov for oppfølging.
- ha dialog med Árran lulesamiske senter om behovet for oppfølging av berørte av vold.

Være en aktiv bidragsyter og part i konsultasjoner om regjeringens utvikling av politikk på felt

Å verne innbyggere mot vold og overgrep er ett statlig ansvar. Regjeringens arbeid i form av lover, nasjonale handlingsplaner og opptrappingsplaner er derfor av avgjørende betydning. Sametinget vil:

- være en aktiv bidragsyter og part i konsultasjoner om regjeringens utvikling av tiltak på feltet.

Fortsette sitt samarbeid med ulike fagmiljøer og organisasjoner

Å ha nær kontakt og ha faglig oppdatert kunnskap om feltet, er en forutsetning for å utvikle politikk på feltet. Sametinget vil:

- fortsette kontakten med relevante fagmiljøer og organisasjoner med formål å bidra til faglig utvikling på feltet.